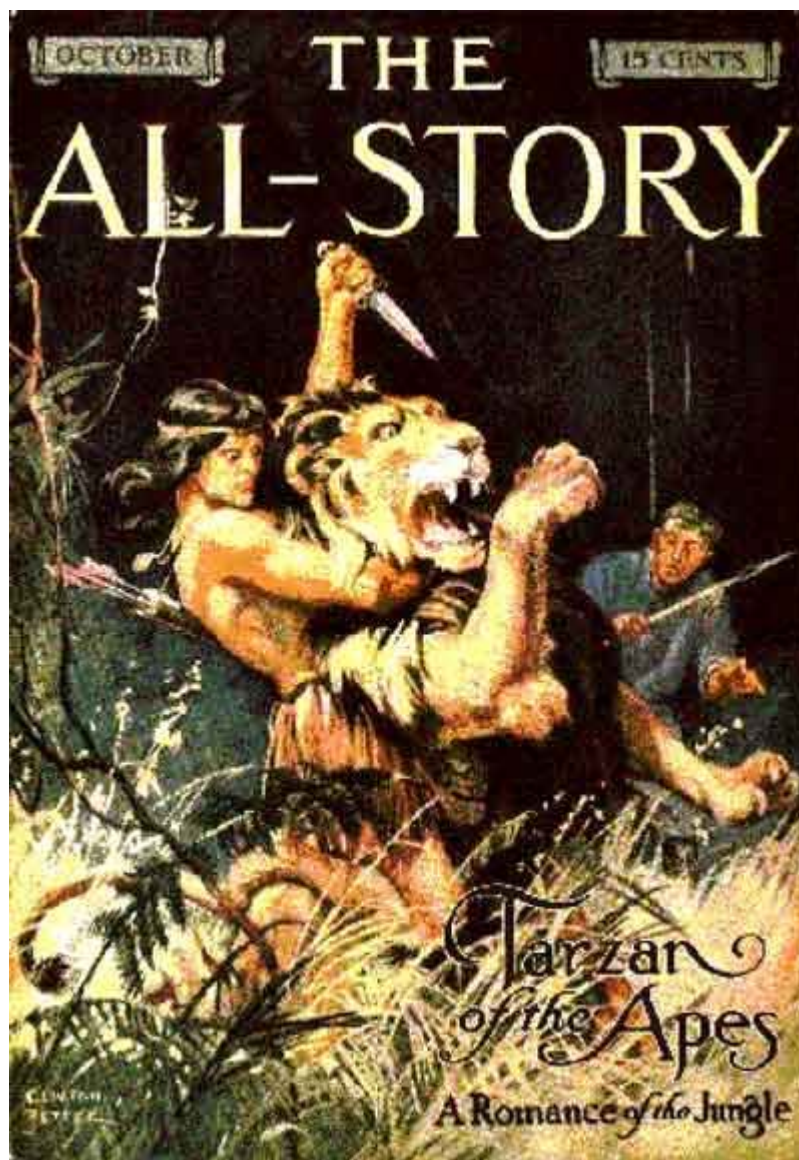

Fra eugenik til terroristbekæmpelse i den imperiale periode

En analyse af Edgar Rice Burroughs's "pulp fiction":

"Tarzan of the Apes. A romance of the jungle."
(1912 i tidsskrift, 1914 i bogform)

Af Jens Peter Bregnballe

Indholdsfortegnelse.

1. Abstract.
2. Indledning.
3. Problemformulering.
4. Metode.
5. Den imperiale tidsalders betydende sociale idéer for romanens ideologiske udtryk.
6. Den amerikanske imperialism.
7. Eugenik.
8. Biografi med betydning for forfatterskabet.
9. De litterære inspirationskilder til forfatterskabet.
10. Romanlæsningen.
11. Romance.
12. Primitivisme.
13. Figurer i romanen
14. "Dyrene, og den åndeligt mindre bemidlede underklasse."
15. "Den opadstræbende hvide middelklasse."
16. "Det engelske aristokrati, overklassen."
17. Tema.
18. Romanens efterliv.
19. Adaptationer.
20. Kanon krigen.
21. Note til forsideillustrationen.
22. Slutnoter.

Abstract.

Opgaven beskriver sider af imperialismen og eugenikken omkring århundredskiftet og disses ideologiske manifestationer i den samfundsformation, på baggrund af hvilken "Tarzan Abernes Konge" blev skrevet, og blev en bærer af imperialismens og eugenikkens ideologiske budskab. "Tarzan Abernes Konge" analyseres med det formål at udpege racehygiejneideologiens centrale tilstedeværelse. Netop denne tilstedeværelse gør "Tarzan Abernes Konge" vigtig i en kanon, der er vigtig for udvikling af en kritisk bevidsthed, der må håndtere litteraturens medansvar for ideologiske fejltrin i vores kultursfære.

Indledning.

Da jeg som barn i 70erne stiftede bekendtskab med Tarzan, så var det via tegneseriehæfter. Der igennem blev jeg tilbudt et medlemskab af Tarzanklubben. Denne klub var mit første møde med "merchandising" og "directmailing", hvor man søgte at sælge mere af denne "myte" til børn og unge, end blot den del barnets forældre havde indkøbt til barnet. Tarzan blev hurtigt glemt til fordel for andre beskæftigelser, men Tarzan dukkede med mellemrum op som film i juleferierne og glemte tegneserier i sommerhuse, og som "machismo" forbillede i legen. Det kan være vanskeligt at afgøre hvilke værdiopfattelser om vestafrika og om mennesker i denne verden, som Tarzan hæfterne har podet på min personlige udvikling, da disse aldrig har udgjort hele den litteratur som jeg er blevet præsenteret for, og som jeg selv har opsøgt. I hvilken grad det har været tilfældet for andre mennesker må overlades til litteratursociologiske overvejelser og konklusioner, der ikke kan berøres her. Givet har disse hæfter sammen med anden litteratur været inspiration til barnelegen, der er fortsat ind i voksenlivets mere alvorlige leg, hvor fordomme og forbillede er en vigtig del af handlingslivet. Forbillede bl.a. i litteraturen og film, der legemliggør almagt og kontrol, gør os almægtige, så længe vi nærmer os dem. Selvbedraget, der lever af forbillede, er en strategi, der indgår i magtudøvelse. Gennem selvbedraget undertrykker vi os selv og undergraver mulighederne for mellemmenneskelig forståelse og socialt engagement. Vores moderne kultur er gennemsyret af skiftende forbillede for det individualistiske selvforvaltende menneske, der søger den fuldstændige kontrol med sin omverden og med sig selv. Mennesker bliver tvunget i forsvarsstilling, og bliver tvunget til at puste sig selv op eller identificere sig med oppustede forbillede såsom Tarzan. Der er jo netop ingen gensidighed i forholdet mellem den stærke Tarzan og de magtesløse, som Tarzan som forbillede stiller sig til rådighed for. Tarzanforbilledet kommer til at understøtte underkastelse og autoritetstro. Det moralske indhold foreskriver underordning og underkastelse under ham, som med personlig "redelighed" og "moralsk overlegen" kraft vil stille sig på de "udvalgte svages" side. Denne autoritære model har vi set uhyggelige eksempler på, f.eks. 30ernes og 40ernes Tyskland, hvor "undermennesker" blot blev betragtet som nummererede brændselsstave. Jeg må henvise til Socialpsykologen Horst Eberhard Richter's arbejde med den narcissistiske personlighed, hvor disse oppustede forbilleders konsekvenser forklares, da vi ikke her kan komme nærmere ind herpå. [\[1\]](#)Psykoanalytikerens Alice Millers arbejde på dette område er ligeså vigtigt at fremhæve. [\[2\]](#)

Problemformulering.

Hvad der således forekommer mig interessant er i "Tarzan abernes konge", at udfinde de synsvinkler på Afrika, socialisation og natur, der har sit udgangspunkt i den vestlige hemisfæres tankevæld omkring århundredskiftet, og holde dem op overfor den vestlige verdens konkrete politiske og handelsmæssige handlinger i dette "sorte Afrika", og den hvide middelklasseamerikaners xenofobi. Samtidig er det vigtigt, at få påpeget de elementer, der har gjort "Tarzan abernes konge" overlevelsesdygtig i snart 84 år, og om det er et på sin vis statisk makropolitisk miljø, hvori "Tarzan abernes konge" optræder som et ideologisk element, der vidreproducerer fordomme, forbilleder og fjendebilleder spundet op af angst for det fremmede, af imperiale drømme, af løgne og nationalchauvinisme. Det narrative skema som "Tarzan abernes konge" er bygget over og som trækker læseren igennem fortællingen er ikke mindre vigtigt til forståelsen af værket og dets udbredelse.

Metode.

Jeg henholder mig til Habermas's æstetiksynspunkter. Hos Habermas skyldes elendigheden i den kulturelt forarmede livsverden de sygdomme pengenes og magtens systemiske egendynamik påfører den, men ser et håb i formidlingen af det æstetiske til brug i hverdagslivet, som et modstandspotentiale. Når den æstetiske kritik og det æstetiske værk formidles i en relation til livsproblemer, så indtræder det æstetiske i et sprogspil, der går ud over den æstetiske kritik, og bliver fornyende i tolkninger og sansninger af verden i hverdagen. Det æstetiske forandrer de normative forventninger, og bliver et terapeutisk "pejleinstrument" i en forarmet livsverden. [3] Den æstetiske erfaring må ikke indkapsles i det private, som postmodernisterne slår til lyd for. [4] Omend min kærlighed til Habermas er stor, så er han stadig for eurocentrisk efter min opfattelse. Derfor må jeg føje den "postkoloniale litterære teori" til min teoretiske ballast, der dog i al dens divergens også har rødder i den "kritiske teori", hvorunder Habermas hører. Forfægtelse af Fordomme uden belæg er således med til at underminere en mulig solidaritet med andre mennesker om de så befinder sig i nabohuset eller på den anden side af jorden. Når forfægtelse af fordomme uden belæg eller med belæg i herredømmedrømme optræder i litteraturen, så må de kritiseres. Kritikken har således sit udgangspunkt i solidaritetspolitiske mål. Min læsning af Tarzan vil jeg kalde "makropolitisk", og min inspiration til at vinkle læsningen således kommer fra den "postkoloniale litterære teori". Jeg vil her nævne Edward Said som en af denne strømningens fornemste repræsentanter. [5] Han har med sin baggrund som ægyptisk palæstinenser opvokset i Beirut nu bosiddende i USA kunnet læse den vestlige litteratur med den 3. verdens undertrykte synsvinkel. Med sin kærlighed til litteraturen slår hans kritiske potentiale ikke over i ensidighed. Han afviser ikke de litterære kvaliteter ved den litteratur han læser, men forlanger at teorien om litteraturen også har blikket for litteraturen som en medvidenhedens skøge i de vestlige samfunds etnocentriske og imperiale fremfærd. Han fokuserer i sine fremstillinger således på de ideologiske manifestationer i samfundene, der også slår igennem i litteraturen. Litteraturen fremstiller således bevidst som ubevidst billeder af den 3. verdens mennesker, der bekræfter herre knægt forholdet den vestlige og den 3. verden imellem. En anden "postkolonial litterær teoretiker" Eric Cheyfitz har med sine læsninger også været en stærk inspirationskilde. Han sammenligner Tarzan med den amerikanske udenrigspolitik og den imperiale retorik. [6] Konkret vil jeg fremstille den imperiale tidsalders betydende sociale ideer. Derpå vil jeg læse romanens

tema som et ideologisk symptom på disse sociale ideer. Når der kun henvises til sidetal er der tale om den første fuldstændige oversættelse på dansk af "Tarzan Abernes Konge". [\[7\]](#)

Den imperiale tidsalders betydende sociale idéer for romanens ideologiske udtryk.

I år 1800 levede der i Europa inklusive Rusland hen imod 190 millioner mennesker. På kun 70 år steg antallet til 300 millioner, og ved århundredskiftet var antallet på 400 millioner. Denne eksplosive befolkningstilvækst fik stor betydning for den voldsomt store emigration til USA, det forjættede mulighedernes land. Befolkningstilvæksten slog bl.a. igennem - på grund af en faldende dødelighed - på grund af den forebyggende lægevidenskabs succes. De sociale forholds voldsomme ændringer slog selvsagt igennem i de ideologiske bevægelser. Den store befolkningstæthed i byerne fik en kollektiv psykisk belastning som konsekvens, der fik rodløsheden, fremmedgørelsen og forvirringen som udtryk, hvilket kom under de europæiske og amerikanske intellektuelles bearbejdning og forklaring på vidt forskellig vis. [\[8\]](#) Svarene på denne nye situation har karakter af svar vi idag både kan glædes ved og svar vi må være beskæmmede over - beskæmmede fordi disse svar ikke blot forblev ved deres udspring, men bredte sig som en flodbølge, og endte med at slå millioner af mennesker ihjel, hvor formålet var at frelse menneskeheden; den personlige frihed, ihvert fald for de egnede. Da jeg ikke her af pladsmæssige hensyn kan gå særligt i dybden, må jeg henvise til Julien Benda's bog "La trahison des clercs" fra 1927, hvor dette intellektuelle forræderi belyses på en skarp analytisk vis. [\[9\]](#)

Den Europæiske koloniimperialisme havde en eksplosiv ekspansion fra 1870 og 30 år frem. Man underlagde Østasien og det afrikanske kontinent, der i 1890 fuldstændigt var blevet opdelt i europæiske kolonier. Omkring 1880 tog man ordet imperialismen i brug på den internationale scene til beskrivelse af de Europæiske staters underlægning af andre stater i den 3. verden. Denne spredning af den europæiske civilisation og kultur over hele verden havde i sig en udvidelse af begrebet om imperialismen som mere end blot den europæiske politiske jurisdiktion. Ordets konnotationer udvidede sig til de psykologiske, moralske og økonomiske områder. [\[10\]](#)

Socialdarwinistiske raceteorier fungerede som både en impuls til imperialismen og som dens retfærdiggørelse. Intellektuelle såvel som mindre uddannede blev givet en "plausibel forklaring" på - en forfærdelig simplificering af - de brutale forandringer i "industrisamfundet", "imperialistisk krigsførelse overfor indfødt modstand", "økonomisk konkurrence", "våbenkapløb", "krig" m.m. [\[11\]](#)

Den amerikanske imperialismen.

Den ideologiske forbindelse mellem nationalisme, imperialismen og racismen var i Guds eget land meget stærk omkring århundredskiftet.

Theodore Roosevelt skrev til en ven i året 1897:

"In strict confidence... I should welcome almost any war, for I think this country needs one." [\[12\]](#)

Theodor Rossevelt holdt en tale i Minnesota kort før han blev amerikansk præsident i 1901:

"The object lesson" of expansion is that peace must be brought about in the world's waste spaces....Peace cannot be had until the civilized nations have expanded in some shape over the barbarous nations."..."It is our duty toward the people living in barbarism to see that they are freed from their chains, and we can free them only by destroying barbarism itself....Exactly as it is the duty of civilized power scrupulously to respect the rights of weaker civilized powers...so it is its duty to put down savagery and barbarism" [\[13\]](#)

Senator Henry Cabot Lodge fra Massachusetts skrev i en artikel:

..."It is a movement which makes for civilization and the advancement of the race. As one of the great nations of the world the United States must not fall out of the line of march. [\[14\]](#)

I Washington Post skriver ved starten af den spanske amerikanske krig:

"A new consciousness seems to have come upon us-the consciousness of strength- and with it a new appetite, the yearning to show our strength....Ambition, interest, land hunger, pride, the mere joy of fighting, whatever it may be, we are animated by a new sensation. We are face to face with a strange destiny. The taste of Empire is in the mouth of the people even as the taste of blood in the jungle...." [\[15\]](#)

Eugenik.

Romanen må bl.a. læses i forhold til den europæiske og amerikanske imperialisme og i denne forbindelse to videnskabers succes antropologien og eugenikken. Jeg vil her fokusere på eugenikken. Eugenikken henter bl.a. sit ideologiske indhold fra Charles R.Darwin's "On the origin of species by means of natural selection or the presentation of favoured races in the struggle for life." 1859 og fra Thomas Robert Malthus's "Essay on the Principle of population." 1798 og fra Walter Bagehot's: "Physics and Politics: Thoughts on the Application of the Principles of natural Selection and Inheritance to Political Society" 1872. Francis Galton (Darwins fætter) grundlægger den Eugeniske videnskab med "Hereditary Genius." 1869. Han skriver i 1873:

"I do not see why any insolence of caste should prevent the gifted class, when they had the power, from treating their compatriots with all kindness, so long as they maintained celibacy. But if these continued to procreate children inferior in moral, intellectual and physical qualities, it is easy to believe the time may come when such persons would be considered as enemies to the State, and to have forfeited all claims to kindness." [\[16\]](#)

Han slog fast, at der var store forskelle på folks mentale evne, og at disse forskelle var betinget af arv. Han gjorde sig til talsmand for den eugeniske (arvehygiejniske) videnskab, der skulle sikre sociale fremskridt ved at frembringe en mere avanceret race på grundlag af statslig kontrol med og planlægning af børnefødsler. Opfattelsen af at der var sammenhæng mellem medfødt begavelse og klassetilhørsforhold trængte sig også frem. Man undersøgte denne sammenhæng med anatomiske målinger af hjerneskallens form og rumfang blandt medlemmer af forskellige klasser. Man fastslog at lærde og statsmænd havde en kraniekapacitet over middel, og at arbejderne i gennemsnit skulle have

mindre hattenumre. Disse forskere gav således en naturvidenskabelig forklaring på den hvide races verdensdominans og på klasseforskellene i det enkelte samfund. Forenklet sagt så var opfattelsen; når en arbejder var arbejder, så var det fordi han var født til at være arbejder. [\[17\]](#)

Denne videnskab havde et rodnet i ethvert land i hele den vestlige verden, og USA var ikke nogen undtagelse. Margaret Sanger, Medlem af American Eugenics Society og English Eugenics Society skrev i år 1900: "Those least fit to carry on the race are increasing most rapidly...Funds that should be used to raise the standard of our civilization are diverted to maintenance of those who should never have been born." [\[18\]](#) Det var racismen med dens utvetydige engagement i et videnskabeligt, og biologiseret politisk syn, der var under stærk påvirkning af den udbredte usikkerhed, de hurtige voldsomme samfundsændringer medførte. Det eugeniske budskab var ikke sen til at blive populariseret og udbredt. I den "truede" hvide amerikanske middelklasse forfægtes racehygiejnen, legitimering af drabet på de socialt problematiske individer, der udgjordes af underklasse, mentalt handicappede, etniske minoriteter og mennesker på uudforskede steder, der kunne koloniseres. Fjendebilledannelsen som afbødning af angst for det ukendte, stereotypisering af fjenden og censurering af den potentielle selvkritik var udbredt. [\[19\]](#)

Biografi med betydning for forfatterskabet.

Edgar Rice Burroughs er født i Chicago 1875 og død i Tarzana (opkaldt efter Tarzan) Californien 1950. Voksede op i Chicago - en by med store etniske konflikter. Den store emigration af tidligere slaver fra sydstatene, og et babel af "tunger" fra Europa, Rusland og Asien gjorde Chicago til en etnisk smeltedigel. Bogen bliver skrevet i Chicago under endnu et af Burroughs' forsøg i erhvervslivet, "Blyantspidsersælger", der ikke gik særligt godt. Burroughs skriver midt i den 2. store emigrationsbølge til USA, der adskilte sig fra den 1. ved at være etnisk og religiøst meget heterogen. Den første emigrationsbølge (1830 og fremad) var mere homogen, og primær Anglo-saksisk og protestantisk. Disse anglo-saksiske "hjemfødninge" følte sig truet af disse fremmede i den 2. emigrationsbølge, men var i lige så høj grad præget af en degenerationsangst, der rettede sig mod underklassen. [\[20\]](#)

Burroughs skriver ikke blot uanfægtet Tarzan, men under stærk påvirkning af Ed Metcalf redaktøren af The All Story Magazine. Hvilket er et eksempel på et forlags magt over bøgeres indhold, og den stigende kommercialisering af bogmarkedet. [\[21\]](#) Burroughs sagde:

"I was not writing because of any urge to write for any particular love of writing. I was writing because I had a wife and two babies....I loathed poverty and I would have liked to put my hands on the party who said that poverty is an honorable estate" [\[22\]](#)

De litterære inspirationskilder til forfatterskabet.

Tarzan fortællingen ridder på en bølge af populære "junglefortællinger" af hvilke man kan nævne: Sir Henry Morton Stanley (1841-1904): "In darkest Afrika.", "How I Found Livingstone."(1872). Rudyard Kipling (1865-1936): "Jungle Books."(1894-1895).Sir. Henry Rider Haggard (1856-1925) : "Nada the Lily and SHE", "King Salomon's mines.". Harry Prentice: "Captured By Apes: Or, how Phillip Garland

became King of Apeland."(1892). [23] Forfatterskaberne er alle bærere af paternalistisk etnocentrisme, og er alle i deres tegning af fremmede folkeslag dybt racistiske. Blot et citat fra "In darkest Afrika" : "Næsten alle har de omskjærelse, og spiser de sine dræbte fjender" [24] Og et fra Kiplings digt "The White Man's Burden": "On fluttered folk and wild, Your new-caught sullen peoples, Half devil and half child." [25]

Romanlæsningen.

"Tarzan Abernes Konge" har Fuilletonens karakter. Den består af små historier, der øger fortællingens populærlitterære træk og salgbarhed i tidsskrifter og aviser. Den udkommer da også som feuilleton i "The All Story Magazine" i 1912, før den udkommer i bogform i 1914. De små fortællinger indeholder noget afrundet, og noget der peger frem mod den næste episode; "Cliffhangers", at fortællingen afbrydes på et klimaks i fortællingen. F.eks. side 127, hvor Jane Porter slår øjnene op, og ser en angribende løve i allersidste linje af kapitel 14. Bogen består af 28 korte kapitler af 5 til 10 siders længde. Forudgreb er almindeligt f.eks: "Det var kimen til en tanke...den resulterede i en enestående bedrift.Den fulgte nogle år senere." s49 Jane skyder angiveligt den sorte kvinde af bamhjertighed s.130 men det afslører sig at hun ikke har ramt hende s.133.

Fortællingen udspiller sig på afrikas vestkyst ca. 10 grader sydlig breddegrad, Portugisisk Angola syd for Belgisk Congo.s.154.og forrykkes til Paris i Frankrig s.234 og til havnebyen Baltimore (ved atlantehavskysten) s.238 og endelig Wisconsin (ved Lake Superior) s.243 i USA. Der er således en bevægelse fra civilisation til jungle og tilbage til civilisationen.

Den fortalte tid kan kortlægges som følger:1888 s11 - 1909 s154 (1909 er Theodor Rossevelts sidste regeringsår). Årstalsberegning ud fra Tarzans alder: Tarzan 15 år ,1903 s.58. Tarzan 17 år ,1906 s. 59. Tarzan 18 år,1907 s.74. Tarzan er således 21 år ved dateringen af jane Porters brev. s154.

En alvidende fortæller kommenterer løbende begivenhederne i fortællingen f.eks: "Ved en lejlighed som denne skulle man tro...(sic.at de) ..var koncentret om... hvordan de fandt tilbage til lejren."s.134. Den behavioristiske fortælleform er også stærkt repræsenteret, altså at Personernes adfærd beskrives ved deres ytringer og handlinger f.eks: "Med disse ord hævdede han hakken over sit hovede, og med et...slag begravede han spidsen i hovedet på Snipes."s.148. Der panoreres fra enkeltscene til enkeltscene f.eks. "Adskillelige mil syd for hytten.."s.134.

Romance.

Sproget er handlingsmættet og klichepræget. Der anvendes få fremmedord i romanen, sproget er til tider teatralisk, nærmest hyperbolsk (overdreven sprogbrug).Der findes et utal af eksempler på det sentimentale og poetisk hyperbolisme: "...det er tvivlsomt, om han nogensinde fuldt ud fattede omfanget af sin sorg og det tunge ansvar, der var tilfaldet ham..."(s.33). "De samme lianer og blade vil dække os, den samme regn vil ramme os; og hendes mors sjæl vil finde os sammen i døden, som den altid har fundet os sammen i livet." (s.162). "Min lille søn græder af sult - Åh, Alice,Alice, hvad skal jeg gøre?" s33. Undertitlen er "A romance of the jungle", og den indeholder de sentimentale romanceelementer, som allerede citeret ovenfor. Endvidere indeholder den også skæbnetræf f.eks. det

at Greystokes sendes med skib til ny stilling i Britisk Vestafrika (Nigeria) men ender i Portugisk Angola.

Gotiske elementer, at ekstreme begivenheder indtræffer er også til stede. F.eks at Terkoz bortfører Jane med det formål at gøre hende til hans mage. s.165. Person- og figur- beskrivelserne er banale, og simple og kan indplaceres i et entydigt racehierarki (herom senere) Romanen er uforbeholdent optaget af fiktive verdner, og dette er blevet skærpet ved den senere opdukkende realisme, hvor romanen må definere sig i forhold hertil. Men romanen må også ses som en imaginær og psykologisk projektion af den reelle verden.

Kritikken af romanen har generelt gået på, at læseren bliver forført til at ibrugtage romancens værdier, behørig nok i den artificielle verden bearbejdet af forfatteren, i den reelle verden i hvilken smerter har en genuin skarphed og den romantiske påtagede attitude er den kun lidt mere end en bleg gestus. De sentimentale idealer bliver præsenteret med den viden, at disse idealers kræfter samtidigt lægger i deres tilsyneladende realitet og faktiske idealitet. Denne idealitet er det samme som jeg mere jordnært kalder forbilleder i indledningen, og har den samme nævnte funktion i selvbedraget.

Primitivisme.

Romanen har også anstrøg af primitivismegenren. Primitivismen understreger tidligere tiders status i forhold til den samtidige kultur. Vigtigt er det dog i denne sammenhæng at se tidligere tiders kultur, som kontrasterende og ikke givet en overordnet positiv status.

Primitivisme ideer bliver vigtige i sammenhæng med historicistiske socialdarwinistiske teorier, urbaniseringen, og interessen for menneskelige udviklingsstadier. Der er i romanen således ikke et ønske om at vende tilbage til tidligere tiders livsformer, men nærmere en bekræftigelse af oplysningstænkningens fokus på fremskridt.

Den romantiske primitivisme har et psykologisk ønske rettet mod, at se individer styret af naturlove, og derved ikke styret af moral synd og skyld. Vi ser f.eks. at Tarzan dræber for fornøjelsens skyld. "Den kendsgerning, at han fandt glæde i at dræbe...eftersom han var et menneske, dræbte han undertiden, fordi det morede ham..."s83. "Når Tarzan dræbte, så man oftere et smil end en snerren i hans ansigt, og smil er grundlaget for skønhed."s174 De forudbestemte anlægs optræden i romanen bekræfter også primitivismetræk. Eksempelvis at Tarzan lærer sig at læse udenfor en socialiseringssammenhæng s. 58 og fremefter. Det kontrasterende ses f.eks ved Tarzans distancering til junglemiljøet. Hans tanker angående tøj som "...værdighedstegnet på menneskets overlegenhed over alle andre dyr.." s. 69 og at han "...ragede sit spirende skæg for at fjerne dette nedværdigende tegn på tilhørsforholdet til aberne" s. 107.

Fictionsmiljøet er stiliseret ved sin eksotisme og fremmedartethed. Miljøet beskrives som "den hæslige virkelighed, der ventede dem i den dystre urskovs uhyggelige dybder." S.23 Og Greystokefamilien føler sig truede indtil "...junglen effektivt blev lukket ude af fire solide vægge."s.28. Junglemiljøet beskrives som brutalt og nådesløst, hvor kun de stærkeste overlever, altså den socialdarwinistiske synsvinkel.

I den imperiale periode opstår der en optagethed af det eksotiske fremmede som et konsumtionskammer for den angelsaksiske middelklasse i England såvel som i USA. Det fremmede kontrasterer således den "ophøjede engel-saksiske middelklasse" livsform. Tarzan spiser rådt kød og tørrer sine hænder af på lårerne. s.79 ".en anden Lord Greystoke..... færdig med sit måltid, dyppede han fingerspidserne i en sølvskål med parfumeret vand og tørrede dem i et stykke snehvid damask." s.79 Og Tarzan "...udstødte den sejrige hanabes skrækindjagende brøl." s.94 Og "...en anden Lord Greystoke ingen bævede ved lyden af hans bløde stemme." s.94 De eksotiske beskrivelser af det og de fremmede leveres bl.a. af antropologien. Det giver sig bl.a. udslag i bygning af zoologiske haver i storbyerne, der er et klart billede på tidens naturbeherskelsesbegær. Professor Porter siger da en løve forfølger ham : "Jeg skal... rette henvendelse om dette rystende brud på etiketten til direktøren for det nærmeste Zoo." s.135

Figurer i romanen

Figurerne i romanen er nærmest stereotyper, klichéagtige, og har en nærmest uforanderlig refleksmæssig adfærd. De beskrives alle som var de underlagt en prædestineret skæbne qua deres arvemæssige disponering. Figurerne i romanen kan uden problemer deles ind i tre grupper:

"Dyrene, og den åndeligt mindre bemidlede underklasse.": Mytteristerne 1, Kerchak (menneskeabelederen), Kala (Tarzans fostermoder), Tublat (Kalas mand), abestammemedlemmerne, gorillaen Bolganin, Løvinden Sabor, elefanten Tantor, kongesønnen Kulanga, kongen Mbonga, Mbonkas folk, Terkoz (Tublats søn), mytteristerne 2 (de spanske), Esmeralda, mytteristerne 3.

"Den opadstræbende hvide middelklasse.": Alice Rutherford, Miss. Jane Porter, Professor Archimedes Q. Porter, Samuel T. Philander, Mr. Canler, Løjtnant D'Arnot, Løjtnant Charpentier, de franske menige soldater.

"Det engelske aristokrati, overklassen.": Lord John Clayton Greystoke, Tarzan, Mr. William Cecil Clayton.

"Dyrene, og den åndeligt mindre bemidlede underklasse."

Mytteristerne beskrives som "havenes bærmordere, der endnu ikke var blevet hængt, og slyngler af hver eneste race og nationalitet" s.11. Og som kanibaler: "Sulten forvandlede dem fra menneskelige dyr til vilddyr.....Den følgende morgen viste det sig, at et af ligene var blevet delvist fortæret." s.172 De repræsenterer underklassen, der illegitimt truer middel- og overklassens status, og derfor gør sig til genstand for retfærdig afstraffelse.

Aberne beskrives nedsættende "...Kerchaks primitive hjerne." s.37. Kerchak beskrives som liglemlæster. s.38. "...og det var med tanken om at fortære deres døde fjende, at de nu kastede sig over den." s.64 Kala Tarzans fostermoder beskrives formildende "...for barnets gråd havde imødekommet den universelle moderskabsfølelse, som lå dybt i hendes (sic.Kala) vilde bryst, og som den døde unge ikke kunne tilfredsstille." s.38 Aberne repræsenterer menneskehedens tidligere stadie, som ikke er et eksempel til efterfølgelse. Abernes DUM-DUM ritualer sammenlignes med ritualer i den "hvide" civilisation: "Alle formaliteter og ceremonier inden for den moderne kirke og stat er uden tvivl opstået på basis af denne primitive funktion...." s.62

Lokal befolkningen beskrives som "enfoldige indfødte" s.10 og "vilde stammer" s.10. "...og de tykke læber bidrog yderligere til deres lavtstående, dyriske udseende." s.74. "...om halsen havde han en kæde af indtørrede menneskehænder."s.86 Lokalbefolkningen qua deres enfoldighed lader sig let bedrage af Tarzan..."fyldte deres bryst med rædsel og kunne ikke fremkalde andet end den mest lammende overtro i deres stakkels sind."s.87 At hvide har en betydning og sorte ikke fremhæves ved at mordet på én hvid officer er værere end mordet på mange sorte. "...så de sorte en dag havde vendt sig mod deres erobrere og havde massakreret en hvid officer og en mindre deling sorte soldater."s.74 Beskrivelser af de sortes hæmningsløse brutalitet er almindelig : "...steg et blodtørstigt brøl mod himlen, for byttet var et menneske." s.90. Mbongas landsby er "befolket af grusomme sorte,"s.121De sorte sammenlignes med aberne hvor et offer bindes til en stolpe . "Det mindede Tarzan om (sic.abernes) DUM-DUM dansen."s.91 Landsbyens enfoldige forklaring på Tarzans usynlige brutale adfærd er at man "...havde set junglens onde ånd."s.109

Det sorte underdanige tyende Esmeralda gøres til grin flere steder: "Hvad nu? Et Flodhorn"s.200. Hun er harmløs qua hendes underdanighed.

"Den opadstræbende hvide middelklasse."

Jane Porter repræsenterer den kvindelige figur, der skal beskyttes mod de vilde horder.s.145 og som må blive genstand for befrugtelse af den rette mand.s.167-168.

Professor Porter er repræsentant for middelklassen og intelligentsiaen og har den rette indstilling: "Den muslimske tro var , er og vil altid være ødelæggende for de videnskabelige landvindinger, der....."s134. Porter siger "Det smerter mig dybt, Mr. Philander, at De skulle udvise så stor en fattigdom på mandigt mod for øjnene af en repræsentant for de laverestående racer..." Der er stærk skepsis over for intellektuelle i romanen, som fremstilles ved en karikering "Hvis man foregiver at være død, skulle løven ganske ignorere en, hvis ikke Mr. Philanders mangelfulde hukommelse tog fejl."s184

Franskmændene beskrives som imperiets retfærdige udøvere af magt: "Han var fransk soldat, og han skulle vise disse vilddyr, hvordan en officer og gentleman døde." Franskmændene sender en straffeekspedition og efter at have dræbt de sorte "terrorister" udspørger franskmændene de overlevende, men får ingen svar og det konkluderes "at dette kun var tegn på skyld hos disse djævl, der havde slagtet og ædt deres kammerat..."s197

"Det engelske aristokrati, overklassen."

Lord Greystoke beskrives som maskulin i moralsk og fysisk forstand.s.10 og Lady Alice Rutherford som feminin og skrøbelig: "gid jeg var en mand, udstyret med en mands tankeverden, men jeg er kun en kvinde og tænker med mit hjerte snarere end med min hjerne"s.25, "den spinkle kvinde, der sank sammen i nådig bevidsthed."s.31 Philander og Porter gør kraniologiske undersøgelser "De to største (sic.skelletterne), fastslog de, havde tilhørt en mand og en kvinde af en af de højere, hvide racer."s.143 men opdagelsen af den laverestående abeunge afsløres ikke for resten af selskabet s.144

Tarzan beskrives som overlegen i kraft af hans aristokratiske herkomst og affiniteten til Francis Galton´s tanker er her tydelig: "Det var kendetegnet på hans aristokratiske herkomst, det naturlige

resultat af mange generationers omhyggelige forædling, et nedarvet instinkt, som et helt livs upolerede og barbariske opvækst og miljø ikke kunne udslette."s180 "Nu var hele hans væsen mere domineret af arven end af miljøet."s181 Den beundrende beskrivelse af Tarzan hæves til uanede højder, og sammenlignes med europæiske forbilledekulturer: "Den unge Lord Greystokes fremtoning.." (sic.var) "...muskuløs, som de bedste af de gamle romerske gladiatorer...og senet i kurverne som en græsk gud"s.107"...hans guddommelige evne til at tænke."s48 . Tarzan lærer på mirakuløs vis at læse "ved hjælp af det store leksikon og en aktiv intelligens i et godt hoved, der var arveligt begavet med en fatteevne, der lå et godt stykke over gennemsnittet." s.60."Hans overlegenhed skyldtes hans smidighed, intelligensen og den lange, skarpe kniv."s.122 Samtidig udtrykker han dobbeltheden og konflikten mellem "natur og civiliseret ophøjet kultur"...i hans årer rullede blodet fra de bedste af en slægt af tapre stridsmænd, og hertil kom opvæksten gennem ti år blandt junglens vilde dyr."s.53. Tarzan solidariserer sig med sin egen race, og ved hvor hans loyalitet skal lægge: " I aften var det anderledes - hvide mænd, mænd af Tarzans egen race - kunne i dette øjeblik lide under torturens pinsler....."s.190.

Tema.

Hovedtemaet er eugenik - racehygiejnesynspunktet, der tegner den aristokratiske klasse, og middelklassen som utopien for civilisationens renhed. Underklassen og laverestående racer beskrives som fjender, når de ikke underkaster sig. Den autoritære oplyste diktator Tarzan (s.164) tilhører den stærke race der tæmmer - gør sig til herrer over naturen og civilisationens renhed, og legitimerer drabet på de "laverestående racer", der ikke underkaster sig. Fortællingen udvikler sig således: Aristokratiet udsættes i junglen af mytterister (terrorister). Aristokratiets gener (repræsenteret ved Tarzan) overlever alle naturens vilkår, og der gennemløbes i historien evolutionære transformationer, som beskrevet i tabellen.

Den evolutionære transformation - fra -til:

Fra	Til
Det primitive	Det civiliserede
Analfabet	Polyglot
Uvidenhed	Alvidenhed
Junglen	Civilisationen
Fattigdom	Rigdom
Forældreløshed	Familiebånd
Nøgenhed	Påklædthed
Natur	Kultur

Aristokrati og middelklasse udsættes af mytterister (terrorister) i junglen. Disse overlever kun ved Tarzans hjælp i den retfærdige kamp mod abernes "...primitive hjerne." s.37 og "..grusomme sorte,"s.121.(terrorister) En kærlighedshistorie med dens intriger og misforståelser gennemløbes F.eks:"Nej, dette kunne ikke være Tarzan, abernes konge, for det var helt tydeligt, at engelsk var ham helt fremmed."s124. Et spil om den ideelle "avlstyr" til Janes (middelklassens) afkom udspilles : "Jane - hvis spændstige, unge krop var presset ind mod stammen på et stort træ, og hvis hænder var presset ind mod den bølgende barm, og hvis øjne var store af både skræk, fascination, frygt og beundring - iagttog denne urtidskamp mellem aben og mennesket om besiddelsen af en kvinde - hende selv."s167-168 Tarzan har et positivt indtryk af Jane "...endelig en af hans egen race;"s.119 Tarzan opsøger Jane i USA og beder om hendes hånd: "...Jeg har forladt urmenneskets hule i en fjern tåget fortid for at gøre

krav på dig - for din skyld er jeg blevet et civiliseret menneske - for din skyld har jeg krydset verdenshave og kontinenter - for din skyld vil jeg blive , hvad du ønsker jeg skal være" s.256 Og vi får præsenteret den vilde Tarzan i elskende underkastelse for den amerikanske middelklassens imperiale vilje, nøjagtigt som Roosevelts kunne have ønsket sig det for imperiets undersåtter.[\[26\]](#) Og Jane må afvise ham, qua hendes uvidenhed om hans egentlige aristokratiske stand, og Tarzan overlader velvilligt hendes hånd til hans aristokratiske ligemand Clayton. At Tarzans jungleside ikke bliver accepteret ses bl.a. ved beskrivelsen Jane Porter: "Hun vidste, at der var mord i det barbariske hjerte (sic.Tarzans), og med et forskrækket skrig løb hun hen for at appellere til abemennesket...Hun var klar over, hvor streng en straf myndighederne ville tildele morderen."s. 252. Tarzan accepterer underdånligt Jane Porters (middelklassens) afvisning og afslører ikke sin aristokratiske herkomst og udtaler: "Min mor var en abe". s. 258. Og bereder således en fortsættelse af fortællingen.

Romanens efterliv.

Omfanget af forskning i forfatterskabet er ikke omfattende. Opslag i traditionelle litterære opslagsværker (f.eks. Kindlers Litteraturrexikon) viser at den end ikke omtales, og må forklares ved at romanen og forfatterskabets produktion betragtes som "pulp fiction" (triviallitteratur). Den har dog bl.a. fundet vej forbi Eric Cheyfitz's ideologiske læsning, men hvor den dog også blot ses som et symptom på et sygt samfund.

Adaptationer.

"Tarzan of the apes " var en af de første romaner masse-udbredt til offentligheden i en lang række medier, som konsekvens af massemediernes vækst i den første halvdel af dette århundrede. Fortællingen udkommer i The All Story Magazine i 1912, som betragtes som et "Pulp magazine". "Pulps", var masseproducerede magasinhefter trykt på det billigste "pulp"-papir. Det var et utroligt populært medium fra 1890erne frem til 2. verdenskrig. Fortællingen blev til "Stumfilm" i 1917, "Radioprogram" i 1931,"Avistegneserie" i 1929. Tarzan blev allerede registreret som varemærke i 1913 ("merchandizing"), hvilket indtjente en formue, ved at sælge varemærket på licens til hundredvis af producenter af f.eks. T-shirts, armbånd-sure, slik, tyggegummi,badedragter, kaffe, benzin m.m. Ikonet Tarzan forandrer sig fra medium til medium. Forandringen kan beskrives som en faldende grad af kompleksitet, hvilket vil sige en nedtoning af de evolutionære trans-formationer (Fra Bog henover Tegneserie, Film, til Mechandizing) til blot og bart den "hvide vilde abe" som erotisk objekt.[\[27\]](#) Samtidigt bliver de racistiske elementer nedtonet, omend de stadig er til stede.

Kanon krigen.

"There is nothing the matter with Americans except their ideals; the real American is all right; it is the ideal American who is all wrong." Gilbert Keith Chesterton [\[28\]](#)

Anmeldelserne af den første fuldstændige oversættelse af "Tarzan, abernes konge" fortæller meget om tendensen til et afpolitiseret og afidiologiseret forhold, som anmelderinstitutionen i vores samtid har til litteraturen.[29] Dette forhold ser jeg, som mere alvorligt, end at "Tarzan, abernes konge" afspejler dens samtidige racisme, nationalchauvinisme og imperialism. Steffen Larsen skriver i "Det fri Aktuelt" f.eks.: "Det er nemt at læse Tarzan med al bagklogskabens styrke som et produkt af Darwin og Kipling og hele den engelske livsstil.Gaaab!".[30]

Den historiske bevidsthed om hvorledes mennesker har mishandlet andre mennesker under henvisning til deres mindreværd, har selvklart en værdi i forhold til udvikling af en kritisk bevidsthed. En manglende kritisk bevidsthed får et uafvidende knæfald for etnocentrismen som konsekvens, og skaber grobunden for at nye tragedier kan udspille sig uden den fjerneste modstand fra øjenvidner, der ikke er blevet deres medansvar bevidst.

Litteraturen har som andre talte, visualiserende og skrevne medier en rolle i bevidsthedsdannelsen hos den enkelte. Hvis det ikke skulle være muligt, at påpege en romans idéhistoriske status med 84 års afstand, og anvise at det er i denne forståelsesramme en læsning af romanen har berettigelse, så står den potentielle læserflok kun med en samtalepartner, nemlig bogen. Hvis vi skal tale om kanon for en "populærlitterær klassiker" implicerende "Tarzan, abernes konge", så vil denne kanon's overskrift hedde: "Populærlitteratur, der afspejler og bekræfter en samtids ideologiske videnskabeligt besmykkede fordomme." Denne kanon er lige så vigtig at læse, som den kanon der er "comme il faut" eller for at bruge et nutidigt udtryk "political correct", men selvsagt for at kunne forstå misinformationsspredning i samfundene. Godtager modtagerne misinformationen, så kan det tjene til bekræftigelse af progromer's ad hominem argumentationer. Viden om bøgernes kontekster, udgør den referenceramme, der er selve formidlingens essens, undlader vi den viden, så forfalder bibliotekaren til en ren "bogholderrolle". Hele litteraturen skal formidles, fordi hele litteraturen er en del af den kultur der leves og forandres, og sider af vores kultur vi ikke kan være stolte af må ses i øjnene og bearbejdes til forandring, så vi ikke blot er "medvidenhedens skøger." Ingen litteratur er harmløs eller ligegyldig! Det er jo netop derfor den appelerer til vores sym- og anti-patier.

Note til forsideillustrationen.

Forsiden til "The All-Story Magazine" Oktober 1912. JPEG image er hentet ned fra internettet og konverteret til en TIF fil og importeret til tekstbehandlingsprogrammet.

<http://www.tarzan.com/allstor3.jpg>

Slutnoter.

[1]Richter, Horst Eberhard. Gudskomplekset - Om troen på menneskets almagt - dens oprindelse og dens krise.Thermidor. Kbh. 1980

[2]Miller, Alice. Det selvudslettende barn.Om virkningen af narcissistiske forstyrrelser. Socialpædagogisk bibliotek. Munksgaard. 1982.

- [3]Habermas, Jürgen. Kleine Politische Schriften I-V. Suhrkamp Verlag. Frankfurt 1981. Heri: Die Moderne- ein unvollendetes Projekt. side 444-464.
- [4]Lyotard, Jean-Francois. Det postmoderne forklaret for børn. Akademisk forlag. Århus.1987
- [5]Said, Edward.Representations of the intellectual. Vintage. London. 1994
- [6]Cheyfitz, Eric. The Poetics of Imperialism. Translation and Colonization from The Tempest to Tarzan. New York. Oxford University Press. 1991.
- [7]Burroughs,Edgar Rice. Tarzan Abernes Konge.Forlaget Klim. Århus 1996.
- [8]Biddis, Michael D.Massernes tidsalder. Samfund og ideer i Europa 1870-1970. Nyt nordisk forlag Arnold Busck. 1979. siderne 79-104.
- [9]Benda, Julien.Der Verrat der Intellektuellen. Fischer Taschenbuch Verlag.1978
- [10]Baumgart, winfried. Imperialism. The idea and reality of british and french colonial expansion, 1880-1914.Oxford University Press. Oxford. 1982. side V.
- [11]Baumgart, winfried. Imperialism. The idea and reality of british and french colonial expansion, 1880-1914.Oxford University Press. Oxford. 1982. side 82.
- [12]Zinn, Howard. A people´s history of the United States. longman. New York 1980 side 290.
- [13]Cheyfitz, Eric. The Poetics of Imperialism. Translation and Colonization from The Tempest to Tarzan. New York. Oxford University Press. 1991. side 4.
- [14]Zinn, Howard. A people´s history of the United States. longman. New York 1980 side 292.
- [15]Zinn, Howard. A people´s history of the United States. longman. New York 1980 side 292.
- [16]<http://www.africa2000.com/ENDX/aepage.htm>
- [17]Fink, Hans m.fl. Social ulighed. Om hvordan man til forskellige tider har søgt at begrunde social ulighed. Forlaget Systime. Herning. 1983. siderne 173-210.
- [18]<http://www.batech.com/~gottshall1/eugenic1.htm>
- [19]Cheyfitz, Eric. The Poetics of Imperialism. Translation and Colonization from The Tempest to Tarzan. New York. Oxford University Press. 1991. siderne 3-21.
- [20]Cheyfitz, Eric. The Poetics of Imperialism. Translation and Colonization from The Tempest to Tarzan. New York. Oxford University Press. 1991. siderne 3-21.
- [21]Porges Irwin. Edgar Rice Burroughs:The man who created Tarzan.Brigham Young University Press. Utah.1975. siderne 123-166.
- [22]<http://www.wowdesign.com/erb/textonly.htm>

[23]Kirkham, Pat m.fl. You Tarzan. Masculinity, Movies and Men. Lawrence & Wishart. London. 1993.side 121.

[24]Stanley, Henry Morton. I det mørkeste Afrika. P.T.Mallings Forlag. Christiania.1890 side 89

[25]Kipling, Rudyard. The White Man's Burden. McClure's Magazine nr.12. 1899.
<http://web.syr.edu/~fjzwick/kipling/kipling.html>

[26]Cheyfitz, Eric. The Poetics of Imperialism. Translation and Colonization from The Tempest to Tarzan. New York. Oxford University Press. 1991. siderne 3-21.

[27]Kirkham, Pat m.fl. You Tarzan. Masculinity, Movies and Men. Lawrence & Wishart. London. 1993. side 120-121.

[28]Steenberg, Lars Christian. American ideals and ideal americans.A modest proposal. Systime. Herning. 1985.side 7.

[29]Iversen, Ebbe. "Abernes konge sejrer." -Berlingske tidende. -1996-06-01

[30]Larsen, Steffen. "Den ultimative han." -Det Fri Aktuelt.- 1996-03-06